

Η διδασκαλία των «Δύο Οδών» στη Διδαχή των Δώδεκα Αποστόλων (Άννα Κόλτσιου-Νικήτα, Καθηγήτρια Τμήματος Θεολογίας ΑΠΘ)

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://www.pemptousia.gr/?p=162137>]

Η Διδαχή των Δώδεκα Αποστόλων ή Διδαχή Κυρίου διά των Δώδεκα Αποστόλων τοις ἔθνεσιν

Το έργο *Η Διδαχή των Δώδεκα Αποστόλων*[22] μαρτυρείται από πολλούς αρχαίους εκκλησιαστικούς συγγραφείς και ο Μ. Αθανάσιος το συγκαταλέγει μαζί με τα έργα Σοφία Σολομώντος, Τωβίτ, Εσθήρ και τον Ποιμένα του Ερμά, τα οποία απευθύνονται τοῖς ἄρτι προσερχομένοις καὶ βουλομένοις κατηχεῖσθαι τὸν τῆς εὐσεβείας λόγον.

Το έργο αρχίζει με τη διδασκαλία των «Δύο Οδών», που αποτελεί το θέμα της πρώτης ενότητας:

Ὅδοι δύο εἰσί, μία τῆς ζωῆς καὶ μία τοῦ θανάτου, διαφορὰ δὲ πολλὴ μεταξὺ τῶν δύο ὁδῶν[23].

Η εμβληματική αυτή εισαγωγική πρόταση σηματοδοτεί το χαρακτήρα του έργου. Απομακρύνεται από την αντίθεση φωτός και σκότους της *Επιστολής του Βαρνάβα* και εστιάζει στην αντίθεση ζωής και θανάτου της προφητικής παράδοσης.

Η περιγραφή της οδού της ζωής είναι εκτενέστερη από την περιγραφή της οδού του θανάτου και έχει καινοδιαθηκικό χρώμα, καθώς το περιεχόμενό της εμπλουτίζεται με πλήθος αναφορών στο κείμενο της ΚΔ (ιδιαίτερα στον Ματθαίο)[24]. Από την άποψη αυτή πρόκειται για την πρώτη ευρέως «εκχριστιανισμένη» έκφραση της διδασκαλίας των «Δύο Οδών».

Ἡ μὲν οὖν τῆς ζωῆς ἐστὶν αὕτη· πρῶτον ἀγαπήσεις τὸν θεὸν τὸν ποιήσαντά σε, δεύτερον τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν· πάντα δὲ ὅσα ἐὰν θελήσης μὴ γίνεσθαί σοι, καὶ σὺ ἄλλω μὴ ποίει...[25]

Η ενότητα της διδασκαλίας των «Δύο Οδών» κλείνει με την προτροπή του συντάκτη για επαγρύπνηση, γιατί ελλοχεύει ο κίνδυνος της πλάνης και της εκτροπής, μια προτροπή που επανέρχεται και στο τέλος του έργου: *Ὅρα, μὴ τίς σε πλανήσῃ ἀπὸ ταύτης τῆς ὁδοῦ τῆς διδαχῆς.*

Η λειτουργία του μοτίβου

Η Διδαχή αποτελείται από τέσσερα μέρη[26]. Η διδασκαλία των «Δύο Οδών»

εκτιμούμε ότι δεν περιορίζεται στην πρώτη ενότητα, όπου ανήκει, αλλά λειτουργεί, τρόπον τινά, εισαγωγικά για το δεύτερο μέρος της *Διδαχής*. Η φράση ταῦτα πάντα προειπόντες, με την οποία εισάγεται η δεύτερη ενότητα της *Διδαχής* που αναφέρεται στο βάπτισμα, επιτυγχάνει τη μορφολογική συνοχή με το πρώτο μέρος[27].

Παραθέτουμε το σχετικό απόσπασμα:

Περὶ δὲ τοῦ βαπτίσματος, οὕτω βαπτίσατε· ταῦτα πάντα προειπόντες, βαπτίσατε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐν ὕδατι ζῶντι.[28]

Με τη φράση αυτή δηλαδή ο μεταστραφείς συντάκτης του κειμένου εκτιμούμε ότι επιδιώκει να συνδέσει τις δύο πρώτες ενότητες: τη διδασκαλία των «Δύο Οδών», που προτρέπει στην επιλογή **της οδοῦ της ζωῆς**, και περιέχεται στην πρώτη ενότητα, και το βάπτισμα **στο ὕδωρ της ζωῆς**, το οποίο επισφραγίζει και επικυρώνει αυτή την επιλογή, και βρίσκεται στη δεύτερη ενότητα. Η αναγεννητική δράση του βαπτίσματος σηματοδοτεί την αρχή της νέας εν Χριστῷ ζωῆς. Επί πλέον, αυτή την περίοδο, η σύνδεση της στροφῆς στο χριστιανισμό με το βάπτισμα απαντά σε πολλά κείμενα ως συνθήκη εκ των ὧν ουκ άνευ.[29]

Επομένως, στη *Διδαχή*, η διδασκαλία των «Δύο Οδών», διατηρώντας τα μορφολογικά χαρακτηριστικά της, εμπλουτίζεται στο περιεχόμενο από καινοδιαθηκικές κυρίως παραδόσεις, γραπτές αλλά πιθανόν και προφορικές, και μετασχηματίζεται σε έναν οδηγό ζωῆς εν Χριστῷ, τον οποίο ο μεταστραφείς συντάκτης παραδίδει στους συγχρόνους του.

Καταληκτικά, εκτιμούμε ότι και στα δύο αυτά έργα, την *Επιστολή Βαρνάβα* και τη *Διδαχή*, η πρόσληψη της διδασκαλίας των «Δύο Οδών»[30], διαδραματίζει σημαίνουσα λειτουργία. Δεν συνιστά απλά έκφραση παρακαταθήκης ή έναν κώδικα ηθικής δεοντολογίας, αλλά ενσωματώνεται οργανικά, αποτελεί ένα ουσιαστικό δομικό στοιχείο που εντάσσεται λειτουργικά στο κείμενο και μετατρέπεται σε όχημα διδασκαλίας και κλήσης στη νέα πίστη, σε μια περίοδο αναζήτησης και πνευματικής συγκρότησης της πρώιμης χριστιανικής κοινότητας και διαμόρφωσης της αυτοσυνειδησίας των συγγραφέων.

[Συνεχίζεται]

[22] Για τη μορφή του κειμένου και τις πιθανές παρεμβάσεις, βλ. Klaus Wengst, *Didache, Barnabasbrief, Zweiter Clemensbrief, Schrift an Diognet*, SUC 3, München, 1984 και Kurt Niederwimmer, *Die Didache*, KAV 1, Göttingen 1989, σελ. 38 κex. Επίσης H. van de Sandt and D. Flusser (eds.), *The Didache: Its Jewish Sources and Its Place in Early Judaism and Christianity*,

2002, σελ. 140-190. Για τον τόπο σύνταξης του έργου βλ. Clayton N. Jefford, "The Milieu of Matthew, the Didache and Ignatius of Antioch: Agreements and Difference", στο Humbertus W. van de Sandt (επιμ.) *Matthew and the Didache: Two Documents from the same Jewish-Christian Milieu*, 2006, σελ. 3 κεξ.

[23] Κεφ. 1,1.

[24] Το μέρος που περιέχει τη διδασκαλία των Δύο Οδών περιέχει τις περισσότερες αναφορές στην Καινή Διαθήκη, βλ. σχετικά H. van de Sandt and D. Flusser (eds.), *The Didache: Its Jewish Sources and Its Place in Early Judaism and Christianity*, 2002, σελ. 28. Μεταγενέστερες προσθήκες εκτιμάται ότι είναι τα τμήματα 1,3β-2,1 και 6,2-3.

[25] Ενδιαφέρον παρουσιάζει η παράθεση των δύο εντολών με το σχήμα *πρώτον... δεύτερον* που εμφανίζεται εδώ για πρώτη φορά. Η εντολή της αγάπης προς τον πλησίον υπάρχει στην Παλαιά Διαθήκη (Λευιτ. 19,18 και Δευτερ. 6,5) και ο συνδυασμός τους στην απόκρυφη γραμματεία, βλ. H. van de Sandt and D. Flusser (eds.), *ό.π.*, σελ. 137. Χαρακτηριστική είναι και η αρνητική διατύπωση της δεύτερης εντολής.

[26] Κεφ. 1-6: Δύο Οδοί, Κεφ. 7-10: θέματα λειτουργικά, Κεφ.11-15: εκκλησιαστική οργάνωση και διοίκηση, Κεφ.16: εσχατολογία.

[27] Διαφορετική είναι η εκτίμηση που διατυπώνει για τη φράση αυτή και τη θέση της στο κείμενο ο Π. Χρήστου, *ό.π.*, σελ. 29.

[28] Κεφ. 7,1.

[29] Όπως συμβαίνει με τον Κυπριανό, βλ. Α. Κόλτσιου-Νικήτα, *Αυτομαρτυρίες μεταστροφής στη γραμματεία των πρώτων χριστιανικών αιώνων*, Θεσσαλονίκη 2014, 132-135 και G. Misch, *A History of Autobiography in Antiquity*, τομ. 1,2, Λονδίνο 1973, σελ. 487.

[30] Διατυπώθηκε η άποψη ότι τα έργα αυτά άντλησαν από μια κοινή πηγή κάποιας συνοπτικής ηθικής κατήχησης την οποία είχαν οι χριστιανοί πριν από τη βάπτιση, η οποία πιθανόν στηρίχτηκε σε κάποια αντίστοιχη κατήχηση που προερχόταν από την ιουδαϊκή συναγωγή, και χρησιμοποιούνταν για τη διδασκαλία που απευθυνόταν σε προσηλύτους, βλ. Στ. Γ. Παπαδόπουλος, *Πατρολογία*, τόμ. Α', Αθήνα 1982², σελ. 170-173. Ο Π. Χρήστου, *Πατρολογία*, *ό.π.*, σελ. 26-28, παραθέτοντας αναλυτικά τη σχετική γραμματειακή παράδοση της θεωρίας των δύο οδών, δεν δέχεται τον περιορισμό στις ιουδαϊκές πηγές.